

Toespraak door Rudolf Steiner

Dornach, 28 september 1924

Mijn lieve vrienden!

Het was voor mij onmogelijk om gisteren en eergisteren met u te spreken. Maar ik wilde de gewijde Michaëlsstemming van vandaag, die in onze harten, in onze zielen naar morgen moet doorstralen, niet voorbij laten gaan zonder op zijn minst kort met u, mijn lieve vrienden, gesproken te hebben.

Dat ik dit kan, is alleen mogelijk dankzij de toegewijde zorg van mijn medische vriendin, mevrouw Ita Wegman. En zo hoop ik dat ik vandaag toch kan zeggen wat ik u graag wilde zeggen bij deze, ter gelegenheid van deze feestelijke stemming.

Mijn lieve vrienden, we hebben in de afgelopen tijd veel gesproken over het instromen van de Michaëlskracht in het gebeuren, in het geestelijke gebeuren van de mensen op aarde. En het zou waarschijnlijk een van de mooiste resultaten zijn, ik zou willen zeggen, van de antroposofische duiding van de tekenen van deze tijd, wanneer we op een dag in staat zouden zijn om een goed passend Michaëlsfeest toe te voegen aan de andere jaarlijkse feesten. Maar dit zal dan pas mogelijk zijn, wanneer het geweldige van de Michaëlgedachte, dat nu pas gevoeld wordt, voorvoeld wordt, wanneer het geweldige van deze Michaëlgedachte zal zijn overgegaan in een aantal zielen, dat dan het juiste menselijke uitgangspunt voor zo'n feeststemming zal kunnen vormen.

Tegenwoordig kunnen we zogezegd Michaëlstemmingen oproepen rond de Michaëltijd, door ons te verdiepen in voorbereidende gedachten voor een toekomstig Michaëlsfeest van de mensheid. En zulke voorbereidende gedachten worden in ons bijzonder werkzaam als we de blik richten op wat we gedurende zulke lange perioden aan het werk hebben gezien, deels op aarde, deels in bovenzinnelijke werelden, om voor te bereiden wat er in de loop van deze eeuw door die zielen die zich in werkelijkheid, in de juiste stemming aangetrokken voelen tot de Michaëlstroming, wat er door die zielen bewerkstelligd kan worden voor de ontwikkeling van de mensheid.

En dat u, mijn lieve vrienden, voor zover u oprecht genegen bent tot de antroposofische beweging, tot deze zielen behoort, om dit begrijpelijk te maken, was juist mijn streven in de afgelopen weken en in het bijzonder in die uiteenzettingen, waarin ik over een deel van het karma van de Antroposofische Vereniging zelf sprak.

We kunnen ook nog wijzen op iets, en dat willen we juist vandaag doen, op iets wat ons wezens voor de ziel brengt die innig verbonden zijn en nog meer verbonden zullen zijn, met wat hier beschreven is als de Michaëlstroming, waarbij we onze aandacht richten op wezens die op een groot deel van de mensheid - in ieder geval in twee opeenvolgende incarnaties - een grote indruk maken: Wezens die zich voor

ons echter pas aaneensluiten tot een eenheid als we ze herkennen als de opeenvolgende incarnaties van één wezen.

Als we de geestelijke blik op de oudheid richten, zien we binnen de Joodse traditie het profetische wezen van *Elia* voor ons verschijnen. We weten welke doelgevende betekenis voor het volk van het Oude Testament en dus voor de mensheid in het algemeen, deze doelgevende kracht van de profeet *Elia* had. En we hebben erop gewezen hoe in de loop van de tijd, op de belangrijkste momenten in de aardse ontwikkeling van de mensheid, het wezen dat in *Elia* aanwezig was, opnieuw verscheen, opnieuw verscheen op zo'n manier, dat de inwijding die het moest hebben voor de mensheidontwikkeling, die Christus Jezus zelf kon geven, hoe het wezen van *Elia* opnieuw tot verschijning is gekomen in *Lazarus-Johannes*, wat één en dezelfde gestalte is, zoals u al kunt opmaken uit mijn "Het christendom als mystiek feit en de mysteriën van de oudheid".

Maar we hebben verder gezien hoe dit wezen opnieuw tot verschijning komt in die wereldschilder, die zijn kunstzinnige ontplooiing zo buitengewoon indrukwekkend boven het *Mysterie van Golgotha* kon laten zweven. En we hebben vervolgens gezien hoe datgene wat in een diep christelijke impuls, als de essentie van het christendom zelf, in kleur en vorm binnendringt, leefde in *Rafaël*, hoe het opnieuw ontstond in de dichter *Novalis*, hoe door de dichter *Novalis* geopenbaard werd in prachtige woorden, datgene wat in *Rafaël* in de mooiste kleuren en vormen aan de mensheid werd getoond. We zien de opeenvolging van wezens die samenvloeien tot een eenheid door de idee van incarnatie.

We weten, want ik heb hier vaak de aandacht op deze dingen gevestigd, hoe de mens, wanneer hij door de poort van de dood is gegaan, de sterrenwerelden betreedt, hoe datgene wat we in fysieke zin naar buiten toe als sterren aanduiden, inderdaad slechts het uiterlijke teken zijn van geestelijke werelden die op ons neerkijken, die echter overal betrokken zijn bij de ontwikkelingsdaden van de mensheid.

We weten dat de mens de sferen van de *Maan*, *Mercurius*, *Venus*, de *Zon*, *Mars*, *Jupiter* en *Saturnus* doorloopt, om weer terug te keren naar een aardeleven, wanneer hij zijn karma heeft uitgewerkt met de wezens van deze sferen en ook met die menselijke zielen die zich in een afzonderlijk leven bevinden.

Laten we vanuit dit gezichtspunt eens kijken naar *Rafaël*, zoals hij door de poort van de dood is gegaan, zoals hij met zijn sterrenglanzende, sterrenstralende kunstenaarschap het rijk van de sterrenwerelden, het rijk van geestelijke ontwikkeling binnengaat, en we worden het volgende gewaar, mijn lieve vrienden: We worden gewaar hoe *Rafaël* de maansfeer betreedt, in verbinding treedt met die geesten die in de maansfeer leven en die de geestelijke individualiteiten van de vroegere grote oerleraren van de mensheid zijn, door wier wijsheid *Rafaël* als *Elia* nog diep geïnspireerd werd; we zien hoe hij in verbondenheid met deze maanwezens en met alle zielen waarmee hij vroegere aardse stadia doorgemaakt, doorleeft heeft, we zien hoe hij zich verenigt met alles wat geestelijke aarde-oorsprong is, met al het

wezenlijke dat een mensheid en een goddelijk doordrenkt zijn van het aardse, überhaupt pas mogelijk heeft gemaakt; we zien Rafaël zagezegd echt onder de zijnen, verbonden met diegenen met wie hij in zijn Elia-bestaan het liefst tezamen was, omdat zij degenen waren die aan het einde van zijn aardse bestaan het doel voor dit aardeleven bepaald hebben.

Vervolgens zien we hem door de sfeer van Mercurius trekken, waar hij samen met de grote kosmische genezers voor zijn geestwezen vorm geeft aan alles wat hem in staat heeft gesteld om iets te scheppen dat zo gezond is, zo oneindig gezond van kleur en lijn. Alles wat hij op het doek of op de muur schilderde tot grote troost, tot oneindig enthousiasme van wetende mensen, alles wat zo lichtglanzend, lichtstralend was, dat toonde zich aan hem in de hele kosmische samenhang waarin het kan staan door de doorgang door de wezens van de sfeer van Mercurius.

En zo werd hij, die op aarde zo'n liefde voor de kunst had ontplooid, die helemaal opging in de liefde voor kleur en lijn, vervolgens overgebracht naar de sfeer van Venus, die hem ook liefdevol overbracht naar dat zonnebestaan, dat geleefd had in zijn tot dusver bekende incarnaties, naar dat zonnebestaan, waardoor hij als de profeet Elia via zijn volk de mensheid de grote doelgerichte waarheden leerde.

We zien hoe hij in de zonnensfeer opnieuw intiem vermog te doorleven, nu op een andere manier dan toen hij de metgezel van Christus Jezus op aarde was, datgene wat hij heeft doorgemaakt toen hij van Lazarus tot Johannes werd door de inwijding van Christus Jezus.

En we zien hoe hij in zijn kosmische weerglans van het menselijk hart datgene ziet schitteren in de lichtende helderheid van de wereld, wat hij in zo'n stralend licht heeft geschilderd voor de gelovigen van Christus Jezus.

En vervolgens zien we hoe hij vol wijsheid in de sfeer van Jupiter doordringt tot datgene wat hij zozeer als grondslag van zijn leven had; we zien hoe hij in staat is om in wijsheid samen te vatten, zowel samen met zulke geesten als Goethe, de latere Goethe, als met zulke geesten die min of meer op dwaalwegen zaten, maar die niettemin datgene wat wereld-zijn, wereld-denken is, overbrachten naar het magische, hoe hij daar de grondslag legt van zijn magisch idealisme in het meebelevan van de evolutie door de latere *Eliphas Lévi*. We zien hoe hij deelneemt aan alles wat daarginds in Swedenborg leefde.

En één ding is merkwaardig, mijn lieve vrienden, zeer veelzeggend: een persoonlijkheid die volledig aan Rafaël was toegewijd, Herman Grimm, heeft het leven van Rafaël vier keer opgeschreven. Geen enkele keer - terwijl hij Michelangelo's leven toch zo mooi afrondde - lukte het hem om het aardse leven van Rafaël te beschrijven op een manier die hem tevreden kon stellen. Naar zijn eigen opvatting heeft Herman Grimm telkens weer iets onvolmaakts gepresteerd met betrekking tot Rafaëls leven.

En zo dan verscheen zijn eerste Rafaël-boek, dat eigenlijk een Rafaël-biografie had moeten zijn. Wat is het? Het is een herdruk van de oude anekdotes van Vasaris over

Rafaël. En het voegt niets toe aan de biografie van Rafaël, maar geeft iets heel anders: het geeft een beschrijving van wat Rafaël hier op aarde pas na zijn dood geworden is in de verering, in de erkenning, in het begrip van mensen. Herman Grimm vertelt hoe mensen over Rafaël dachten, hoe de Italianen, de Fransen en de Duitsers in de loop van de eeuwen over Rafaël hebben gedacht. Hij vertelt een biografie van het Rafaël-denken dat hier op aarde leefde na de dood van Rafaël. Hij vindt toegang tot wat er van Rafaël is overgebleven in de herinnering van de mensen, in de verering van de mensen, in het begrip van de mensen; hij vindt echter niet de mogelijkheid om het aardeleven van Rafaël weer te geven.

En nadat hij vier keer begonnen is, zegt hij: "Het enige wat je voor Rafaël persoonlijk kunt doen, is schrijven hoe het ene beeld in het andere overgaat, alsof het geschilderd is door een bovennatuurlijk wezen dat met zijn aardeleven de aarde niet werkelijk heeft beroerd. De afbeeldingen zijn er, en je kunt Rafaël, die de afbeeldingen heeft geschilderd, volledig negeren, door in volgorde weer te geven wat de innerlijke inhoud van de afbeeldingen uitdrukt.

En zo sprak Herman Grimm, toen hij kort voor zijn dood nogmaals over Rafaël sprak, nogmaals probeerde pen op papier te zetten, alleen maar over Rafaëls schilderijen, niet over Rafaëls aardse persoonlijkheid.

Die aardse persoonlijkheid van Rafaël, die was ook helemaal opgenomen door en alleen daardoor, mijn lieve vrienden, wat Lazarus-Johannes aan deze ziel had gegeven, zodat dit in kleur en lijn voor de mensheid zou kunnen uitvloeien.

En toen leefde dit wezen, het leefde zo, dat het in zekere zin dit leven van Rafaël kon voltooien, opnieuw in Novalis, weer met een slechts dertigjarig leven. En zo zien we Rafaël jong sterven, Novalis jong sterven, een wezen dat voortkwam uit Elias-Johannes, zichzelf presenterend aan de mensheid in twee verschillende vormen, daarmee de Michaëlsstemming voorbereidend op een artistieke, poëtische manier, neergezonden als boodschapper vanuit de Michaëlstroming naar de mensen op aarde.

En dan zien we het grote kunstenaarschap van Rafaël verschijnen in de betoverende poëzie van Novalis, die zo diep tot het hart spreekt. Alles wat menselijke ogen door Rafaël zagen, daarvan konden menselijke harten zich doordringen, toen het weer tot leven kwam in Novalis.

En als we naar deze Novalis kijken: Hoe het leven van Rafaël, zo fijn doorvoeld door Herman Grimm, weerklinkt in deze Novalis! Zijn geliefde sterft op jonge leeftijd. Hijzelf is nog jong. Wat voor leven op aarde wil hij leiden na haar dood? Hij drukt dit zelf uit door te zeggen dat zijn aardeleven moet zijn, haar te volgen in de dood. Hij wil nu al overgaan in het bovennatuurlijke, hij wil nu weer het leven van Rafaël leiden, niet om de aarde te beroeren, maar om zijn magisch idealisme in de poëzie uit te leven, doordat hij niet beroerd wilde zijn door het aardse leven.

En hoe zien we wat hij in zijn fragmenten heeft uitgegoten, hoe zien we het als we dat op ons in laten werken? Het werkt daardoor zo diep in, omdat alles wat men

voor zich heeft in de directe zintuiglijke werkelijkheid, omdat alles wat ogen kunnen zien en wat ogen op aarde mooi kunnen vinden, in Novalis' poëzie, door dat wat in zijn ziel leeft als magisch idealisme, verschijnt in een welhaast hemelse poëtische glans. Hij weet het meest onbeduidende materiaal in zijn geestelijke licht te laten herrijzen door zijn poëtisch-magische idealisme.

En zo zien we in Novalis, mijn lieve vrienden, een glansrijke voorbode van die Michaëlstroming, waardoor u allemaal geleid moet worden terwijl u leeft, en dat u vervolgens, wanneer u door de poort van de dood bent gegaan, al diegenen - inclusief het wezen waarover ik vandaag heb gesproken - in de geestelijk-bovenzinnelijke wereld zult vinden, al diegenen zult vinden met wie u het werk moet voorbereiden dat aan het einde van deze eeuw moet plaatsvinden en dat de mensheid voorbij de grote crisis moet leiden waarin ze is gestort.

Alleen dan, wanneer dit werk, het grote, machtige doordringen met de Michaëlkracht, met de Michaël-wil - wat niets anders is dan dat wat aan de Christus-wil, de Christus-kracht voorafgaat, om deze Christus-kracht op de juiste manier in het aardse leven in te planten -, alleen wanneer deze Michaël-kracht werkelijk kan zegevieren over het demon-draakachtige, dat u ook goed kent, en wanneer u allen die de Michaëlgedachte in het licht van de antroposofische wijsheid hebt opgenomen, als u deze Michaëlgedachte met een trouw hart en met innige liefde hebt opgenomen en bewaard, als u probeert om deze Michaëlwijdingsstemming van dit jaar als uitgangspunt te nemen voor datgene wat deze Michaëlgedachte niet alleen in al haar macht, in al haar kracht in uw ziel kan openbaren, maar ook in al uw daden tot leven kunt laten komen, - dan zult u trouwe dienaren van deze Michaëlgedachte zijn, dan zult u in staat zijn om edele medehelpers te worden van datgene wat zich in de zin van Michaël door de antroposofie in de ontwikkeling van de aarde moet laten gelden.

Als in tenminste vier maal twaalf mensen de Michaëlgedachte binnen afzienbare tijd volledig tot leven komt, als in vier maal twaalf mensen die niet door zichzelf, maar door de leiding van het Goetheanum in Dornach als zodanig erkend kunnen worden, als in deze vier maal twaalf mensen leiders voor de Michaël-feeststemming ontstaan, dan kunnen we uitkijken naar het licht dat zich door de Michaëlstroming en Michaëldaden in de toekomst over de mensheid zal verspreiden.

Opdat dit zo zal zijn, mijn lieve vrienden, daartoe heb ik geprobeerd om mezelf bij elkaar te rapen, om dat op zijn minst in deze korte woorden aan u te vertellen. Mijn kracht zou vandaag niet toereikend zijn voor meer. Maar dit is wat uit de woorden van vandaag tot uw ziel moge spreken: Dat u deze Michaëlgedachte opneemt in de zin van datgene wat een Michaël-trouw hart kan beleven wanneer, bekleed met het lichtstralenkleed van de zon, Michaël verschijnt, die in de eerste plaats wijst en duidt op wat er moet gebeuren, zodat dit Michaël-kleed, dit lichtkleed, kan worden tot de golven van de woorden, die de Christus-woorden zijn, die de wereld-woorden zijn, die wereld-logos kunnen transformeren in mensheid-logos.

Daarom zijn mijn woorden aan u vandaag deze:

Zonnemachten ontsprotene,
Lichtende, wereldbegiftigende
geestemachten: tot Michaëls stralenkleed
Bent u voorbestemd door het godesdenken.

Hij, de Christusbode, toont in u
Mensdragend, heilig wereld-willen;
U, de lichte etherwereld-wezens,
Draagt het Christuswoord naar de mens.

Zo verschijnt de Christus-verkondiger,
Aan de wachtende, dorstende zielen;
Hen versterkt uw lichtend woord
In het werelduur van de geestemens.

U, leerlingen van het geestesweten
Neemt Michaëls wijze wenken,
Neem het liefdeswoord van het wereldwillen
Werkzaam op in de hoge doelen van uw ziel.

Sonnenmächten Entsprössene,
Leuchtende, weltenbegnadende
Geistesmächte: zu Michaëls Strahlenkleid
Seid ihr vorbestimmt vom Götterdenken.

Er, der Christusbote weist in euch
Menschentragenden, heil'gen Welten-Willen;
Ihr, die hellen Aetherwelten-Wesen,
Trägt das Christuswort zum Menschen.

So erscheint der Christus-Künder,
Den erharrenden, durstenden Seelen;
Ihnen kräftet euer Leuchtwort
In des Geistesmenschen Weltenzeit.

Ihr, der Geist-Erkenntnis Schüler
Nehmet Michaëls weises Winken,
Nehmt des Welten-Willens Liebes-Wort
In der Seelen Höhenziele wirksam auf.

Uit GA 238, de laatste voordracht

Elia (Wolfgang Hogler), Johannes de Doper (Titiaan), Lazarus (Rembrandt)

Lazarus/Johannes onder Christus' hand (Tilman Riemenschneider)

Raphaël (zelfportret), Novalis (Franz Gareis), Eliphas Lévi (Charles Revel)